

**“Uluslararası Ticaret Hukuku Hakkında Birleşmiş
Milletler Komisyonu” (UNCITRAL) Tarafından
Hazırlanmış Bulunan**

**“ULUSLARARASI TAŞINIR SATIMI SÖZLEŞMELERİ
HAKKINDA ANTLAŞMA TASARISI”**

Üzerine Bir İnceleme (*)

Prof. Dr. Ergun ÖZSUNAY

Medenî Hukuk ve Mukayeseli Hukuk Profesörü

I. GİRİŞ

“Uluslararası Taşınır Satımı Sözleşmeleri Hakkında Antlaşma Tasarısı”nın temelini 1964 tarihli La Haye Diplomatik Konferansında kabul edilen “Uluslararası Taşınır Satımı Sözleşmelerinin Kurulmasına İlişkin Tekbiçim Kanun” (Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods = ULF) oluşturmaktadır(**) UNCITRAL’e verilen bu görevi yerine getirmek amacıyla,

(*) Antlaşma Tasarısı, 10 Mart - 11 Nisan 1980 tarihlerinde Viyana’da yapılan Birleşmiş Milletler Konferansı’nda görüşülmüş ve 11 Nisan 1980 tarihinde imzalanmıştır. Bu inceleme, Antlaşma Tasarısının son şekline ilişkin olup, yazarın da katıldığı **Potsdam - Babelsberg** (20-24 Ağustos 1979) toplantısından sonra, 1979 yılı sonunda hazırlanmıştır. Viyana Antlaşması, ileride, başka bir incelemede ele alınacaktır.

(**) 1964 La Haye Konferansında iki Antlaşma kabul edilmiştir. Bunlardan biri, “Uluslararası Taşınır Satımı Sözleşmeleri Hakkında Tekbiçim Kanuna İlişkin Antlaşma (Convention relating to a Uniform Law on the International Sale of Goods = ULIS); diğeri de, “Uluslararası Taşınır Satımı Sözleşmelerinin Kurulmasına İlişkin Antlaşma”dır (Convention relating to a Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods = ULF). Her iki antlaşma da, 1/Temmuz/1964’de imzaya açılmıştır.

bir Çalışma Grubu 1977 yılının, Ocak ve Eylül aylarında, konu üzerinde yoğun çalışmalar yapmıştır.

Çalışma Grubunun hazırladığı tasarı, daha sonra, UNCITRAL'in 1978 Mayıs/Haziran aylarında New York'da yapılan 11. Oturumunda incelenmiştir. Bu toplantıda Komisyon, "sözleşmelerin kurulmasına ilişkin kurallar" ile "taşınır satımına ilişkin kurallar"ın tek bir Antlaşmada biraraya getirilmesine karar vermiştir. Böylece de, "Uluslararası Taşınır Satım Sözleşmeleri Hakkında Antlaşma Tasarısı" (Draft Convention on the International Sale of Goods = CISG) oluşturulmuştur.

II. CISG'İN SİSTEMATİĞİ

CISG, üç bölümden oluşmaktadır: *I. Bölüm'de, "Antlaşmanın Uygulanma Alanı ile Genel Hükümler"* yer almıştır.

*II. Bölüm, "Sözleşmenin Kuruluşu"*na ilişkin sorunları düzenlemekte;

*III. Bölüm'de ise, "Taşınır Satışları"*na ilişkin kurallar öngörülmektedir.

CISG'in tümü, 82 maddedir.

III. CISG'İN UYGULANMA ALANI

1 — Antlaşma Tasarısının 1. maddesine göre, CISG, tarafların işyerlerinin ayrı devletlerde bulunması halinde, *taşınır satımı sözleşmelerinde ve bu sözleşmelerin kuruluşunda* uygulanacaktır.

2 — Antlaşma Tasarısının 2. maddesi ise, CISG'in *hangi satışlarda uygulanamayacağını* belirtmektedir.

CISG m. 2'ye göre, bu Antlaşma;

a) satıcı, sözleşmenin kurulmasından önce ya da kurulduğu sırada, satılan şeylerin alıcının kişisel ya da aile gereksinimlerini karşılamak amacıyla alınmış olduğunu bilmediği ya da bilmesi gerekmediği takdirde, bu tür satışlarda;

- b) Açık arttırma ile yapılan satışlarda;
 - c) İcra yoluyla ya da benzeri usullerle yapılan satışlarda;
 - d) Pay senetlerinin, yatırım garantilerinin ya da kıymetli evrakın satışında;
 - e) Gemi, şilep ya da hava taşıtı araçlarının satışında;
 - f) Elektrik enerjisinin satışında uygulanmayacaktır.
- 3 — Öte yandan, CISG m. 3, Antlaşmanın, *satıcının borçlarının baskın olan bölümünün*, bir işin ya da diğer hizmetlerin sağlanmasına ilişkin olan sözleşmelere uygulanmayacağını belirtmektedir (*).
- 4 — Görüldüğü gibi, CISG, sadece, *taşınır satımı sözleşmelerinin kuruluşu ile bu sözleşmelere taraf olan alıcı ve satıcının hakları ve borçlarının* düzenlenmesine ilişkindir (m. 4).

IV. CISG'İN GENEL HÜKÜMLERİ

Antlaşma Tasarısının *I. Bölümünün 2. Kesim'inde*, “genel hükümler”e yer verilmiştir.

- 1 — CISG'e göre, bu Antlaşma hükümlerinin uygulanmasında ve yorumunda, uluslararası ticarete iyi niyet ilkesinin gözetilmesi ve tekbiçim kurallar oluşturulması gereksiniminin gözönüne alınması gerekir (m. 6).
- 2 — Bu nedendir ki, CISG, taraflarca kabul edilen teamüllerin ve aralarında yerleşmiş uygulamaların tarafları bağlayacağı ilkesini benimsemiştir (m. 8).
- 3 — CISG'e göre, taraflardan biri tarafından yapılan beyan ya da davranışların, diğer tarafça, onun iradesine verilebilecek anlama göre yorumlanması gerekmektedir (m. 7).
- 4 — Antlaşma Tasarısı, satış sözleşmelerinde ayrıca, *biçim özgürlüğü* ilkesini de benimsemiştir (m. 10).

(*) CISG'e göre, **mamûl yapımı ya da üretimi için mal tedarikine ilişkin sözleşmeler**, - mal sipariş eden tarafça, sözkonusu yapım ya da üretim için, gerekli gereçlerin esaslı bir bölümünün tedarik edilmesi üstlenilmediği takdirde—, satış sözleşmesi sayılacaktır.

- 5 — CISG'e göre, taraflardan birinin birden çok işyeri mevcut-
sa bunlardan, satım sözleşmesinin kuruluşuna ve yerine ge-
tirilmesine en yakın ilişkisi olan işyerine üstünlük tanına-
caktır. (m. 9/a). Eğer taraflardan birinin işyeri mevcut de-
ğilse, Antlaşma hükümlerinin uygulanmasında, onun *konu-*
tunun bulunduğu yer esas alınacaktır (m. 9/b).

V. SÖZLEŞMENİN KURULUŞU

Antlaşma Tasarısının II. Bölümü, "*Sözleşmenin Kuruluşu*"na iliş-
kin sorunları düzenlemektedir (m. 12-22).

Antlaşma Tasarısı, "uluslararası satış sözleşmelerinin kuruluşu"
bakımından, *öneri* (= *icap*) ve *kabul* kavramlarında, *ortalama* ve *uy-*
gulanabilir çözümler benimsemiştir.

1 — CISG'in "öneri" ile ilgili çözümleri

Antlaşma Tasarısında, uluslararası satım sözleşmelerinin kurulma-
sı bakımından, *öneri* (= *icap*, offer) kavramı ile ilgili olarak aşağıdaki
sorunlar ele alınmaktadır:

(a) Öneri nedir?; (b) Öneri ne zaman bağlayıcı sayılır?; (c) Öneri
hangi ana kadar geri alınabilir veya iptal edilebilir?

a) Önerinin yapılması

aa — Genel olarak

CISG m. 12/1'e göre, bir sözleşmenin kurulması amacıyla, bir
kimseye ya da birden çok kişilere yönelik bir irade açıklaması, *öneri*
sayılır. Önerinin *yeterince açık olması*, irade açıklamasının kabulü
halinde, *önericinin bağlanma iradesini* belirtmesi gerekir.

CISG m. 12/1 c. 2'ye göre ise, bir *öneri sözleşme konusunu belir-*
lediği ve açıkça ya da örtülü olarak (zımnen) sözleşme konusunun
miktar ve fiyatını belirttiği veya bunların belirlenmesine ilişkin hü-
kümeler öngördüğü takdirde, "*yeterince kesin*" (sufficiently definite)
sayılır.

bb — Kamuya yönelik öneriler

CISG m. 12/f.2'ye göre, *belirli bir kimseye ya da birden fazla belirli kişilere* yönelik olmayan bir öneri, öneride tersi belirlenmedikçe, bir "*öneriye çağrı*" sayılacaktır.

Böylece ULF m. 5'de bulunan "*boşluk*" doldurulmuş olmaktadır.

b) Önerinin bağlayıcılığı

CISG m. 13'e göre, öneri, *karşı tarafa* (muhatap) *ulaştığı anda* bağlayıcı olur.

ULF m. 5'de de aynı çözüm yer almaktadır. Ancak ULF m. 5, bu çözümü "*olumsuz bir anlatım*"la ifade etmiştir.

c) Önerinin geri alınması (Withdrawal of Offer)

CISG m. 13/f.2'ye göre, bir öneri, *geri alınma haberinin*, önerinin karşı tarafa ulaşmasından önce ya da en geç *aynı anda* ulaşmasıyla geri alınmış sayılır.

ULF m.5/f. 1 ile CISG m. 13/f. 2 arasında, bu bakımdan sadece bir terim ayrılığı sözkonusudur.

d) Önerinin iptali (Revocation of Offer)

Önerinin iptali, önerinin karşı tarafa ulaşmasından sonra geri alınmasını ifade eder. Hem CISG m. 14; hem de ULF m. 5/f. 2 bir *önerinin, karşı tarafa varmasından sonra* iptal edilebileceğini öngörmektedir. Bununla beraber, iki metin arasında, kaleme alma açısından bazı farklılıklar bulunduğu da dikkat çekilmelidir.

Şöyle ki, CISG m. 14'e göre, eğer "*bir öneride kabul için belirli bir süre saptanmış bulunuyorsa ya da önerinin geri alınmayacağı öngörülmüş ise*", öneri iptal edilemez.

Buna karşı, ULF m.5/f. 2'ye göre ise, bir öneride, kabul için belirli bir süre öngörülmemiş ya da bu önerinin geri alınamaz bir nitelik taşıdığı belirtilmemiş ise", öneri iptal edilebilir.

Burada ULF 5/f. 2'nin metni, daha açık ve kesindir. Buna göre, “*kabul için belirli bir süre öngören bir öneri*”, her durumda iptal edilebilmesi olanaksız bir öneri sayılacaktır. Bununla beraber UNCITRAL'in 11. Oturumunda, CISG m. 14 metninin, *Common Law* yararına verilmiş bir ödün olduğu, zira *Common Law*'da, “*kabul için belirli bir süre saptanmış olsa bile, önerinin geri alınabileceği*” kuralının benimsenmiş bulunduğu belirtilmiştir. Bununla beraber, ULF'nın açık ve kesin anlatımından ayrılarak, CISG m. 14 ile, böyle bir çözümün benimsenmiş olması, geriye atılmış bir adım sayılabilir.

Öte yandan, CISG m. 14/f. 2 b hükmü de bazı “*yorum güçlükleri*”ne neden olabilecek niteliktedir. Bu hükme göre,

“*bir öneri, geri alınmayacağı inancı ile, karşı tarafın ona dayanmasının makûl sayılması ya da karşı tarafın, bu öneriye güvenerek hareket etmesi halinde*” de iptal edilemez.

Bu hükümde, yargıca, “*bir önerinin geri alınmaz sayılabilmesinin ne zaman makûl olacağı*”na ilişkin bir ölçüt verilmemiştir. Bu bakımdan, Kara Avrupası Hukuk sistemine dahil ülkeler ile *Common Law* ülkeleri arasında, “*makûl sayılma*” (reasonableness) sözcüğünün büyük yorum ayrılıklarına neden olacağı söylenebilir. Oysa ULF'de, bu amaçla “*dürüstlük kuralı ve dürüst ticaret*”e (good faith and fair dealing) yollama yapılmaktadır.

2 — CISG'in “*kabul*” ile ilgili çözümleri

a) *Kavram*

Kabul (acceptance) kavramı, CISG m. 16/f. 1'de tanımlanmıştır. Bu hükme göre, karşı tarafça önerinin kabulüne yönelik bir *beyan* ya da önerinin kabul edildiğini gösteren bir *davranış* kabul sayılır. ULF m. 6/f. 1 ise, *karşı tarafça, öneride bulunana*, “*herhangi bir haberleşme aracıyla yöneltilen irade beyanını kabul*” olarak nitelemektedir. Görüldüğü üzere, *kabul* kavramının tanımı bakımından, CISG m. 16/f. 1, ULF m. 6/f. 1'den daha açık ve kesindir. ULF m. 6/f.1'de kullanılan “*declaration*” sözcüğü *sıradan bir işadamına*, bir önerinin kabulü için, sanki belirli biçimde yapılmış bir belgeye gereksinim bulunduğu izlenimini vermektedir. Bu nedenle, CISG m. 16/f. 1'deki “*statement*” sözcüğünün, sıradan bir işadamının “*muamele anlayışı*”na daha elverişli olduğu söylenebilir.

b) *Önerinin kabulü: açık ve örtülü kabul*

Bir öneri, açık bir irade beyanı ile kabul edilebileceği gibi; örtülü olarak da kabul edilebilir. Burada, kendisine *öneride bulunulan tarafın suskunluğu* üzerinde de durulmalıdır.

CISG m. 16/f. 1'e göre, *önerinin yöneltildiği tarafın susması*, (silence), kendiliğinden (in itself) kabul anlamına gelmez. Ancak, m. 16/f. 3'e göre, *önerinin niteliği nedeniyle ya da tarafların aralarında tesis edilmiş olan uygulamalar veya teamüller* sonucunda, *öneride bulunulan herhangi bir beyanda bulunmaksızın* (without notice to the offeror), *karşı tarafa*, rızasını, *davranışlarla* da gösterebilir. Örneğin, *istenilen malı göndermek ya da satım bedelini ödemek* bunun bir örneğidir. Böyle bir durumda, iradeyi gösteren davranışın yerine getirildiği anda, *kabul* etkisini gösterir.

CISG m. 16/f. 3'te de; ULF m. 6/f. 2'de, taraflar arasında tesis edilmiş uygulamalar ve teamüller sonucunda, bir önerinin, *önerinin yöneltildiği kimse tarafından bir davranışta bulunulmak yoluyla da kabul edilebileceği* açıklanmış ise de, CISG'in, bu konuda, "*öneride bulunana bir beyanda bulunmaya gerek olmadığını*" (without notice to the offeror) belirtmesi daha başarılı bir anlatım sayılabilir. CISG, bu anlatımla, aynı zamanda, *davranışta bulunmak suretiyle kabulün*, davranışın yapıldığı anda gerçekleştiğini de vurgulamaktadır (m. 16/f. 2; karşı. m. 16/f. 3).

Bununla beraber, m. 16/f. 3'de yer alan, "*malın gönderilmesi ya da satış bedelinin ödenmesine ilişkin davranışlar gibi bir davranış*" (an act) deyiminin oldukça *belirsiz* olduğuna da dikkat çekilmelidir. Zira "*malın fiilen gönderilmesi*" (the actual dispatch of goods) ya da "*satım bedelinin ödenmesi*"ne özdeş davranışların neler olduğu açık değildir.

Öte yandan, *önerinin yöneltildiği tarafın davranışının yorumunda*, CISG m. 7/f. 2'de öngörülen kuralın "*ölçü*" olacağı da unutulmamalıdır. Buna göre, tarafların yaptıkları beyanlar ya da davranışlar (conduct) aynı koşullardaki "*makûl bir insan*"ın (a reasonable person) ona vereceği anlama göre yorumlanacaktır.

c) *Kabulün etkisini gösterdiği an*

CISG m. 16/f. 2'ye göre, kabul beyanı, *öneride bulunana varıldığı anda* etkisini gösterir. CISG'in benimsediği bu çözüm, Common

Law'un, yerleşik kuralına aykırı düşmektedir. Zira Common Law'a göre, posta ile gönderilen kabul beyanları, kabul beyanının postaya verildiği anda etkisini gösterir. (bkz. *Henthorn v. Fraser* (1892) 2 Ch. 27).

d) *Kabul için saptanan sürenin hesaplanması*

CISG m. 18/f 1'e göre, "öneride bulunan tarafından *bir telgraf ya da mektupta*, kabul için belirlenen süre, telgrafın gönderilmek üzere verildiği andan; mektupta ise, mektuba konulan tarihten itibaren; eğer bir tarih konmamışsa, zarfta gösterilen tarihten itibaren hesap edilir."

Benzer bir hükme, ULF'de de rastlanmaktadır. ULF m. 8/f. 2'ye göre, "kabul için süre, öneride bulunan tarafından *bir mektup ya da telgrafta* belirtilmişse, bu sürenin, mektubun tarihlendiği, telgrafın ise, gönderilmek üzere verildiği gün ve saatten itibaren işleme-ye başlayacağı varsayılır" (it shall be presumed to begin to run).

Görüldüğü gibi, ULF m. 8/f. 2'de, bir *belirge* (karine, presumption) öngörüldüğü halde; CISG m. 18/f. 1'deki esnek olmayan çözümün, m. 7'de öngörülen "yorum kuralları"na başvurma bakımından cesaret kırıcı olduğu söylenebilir.

e) *Tarafların aynı anda haberleşme durumunda bulunmaları halinde kabulün özellikleri*

CISG m. 18/f. 1'e göre, "kabul için öngörülen süre, öneride bulunan tarafından, karşı tarafa, telefon, teleks ya da başka *bir aynı anda haberleşme aracı* ile iletilmiş bulunuyorsa, bu süre, önerinin, *öneride bulunana* (=karşı taraf) ulaştığı andan itibaren hesaplanır.

f) *Süre geçtikten sonra kabul*

CISG m. 19/f. 1'e göre, gecikmiş bir kabul de, *hüküm doğurur*. Bunun hüküm doğurmaması için, öneride bulunanın, durumu, gecikmeksizin, karşı tarafa bildirmesi gerekir. Bildirim sözlü ya da yazı ile yapılabilir. Bu kuralın, CISG'e, ULF m. 9/f. 1'den geldiği belirtilmelidir.

CISG m. 19/f. 2 ise, zamanında gönderilen, ancak, haberleşme araçlarındaki gecikmeler nedeniyle öneride bulunana geç ulaşan ka-

bul beyanlarıyla ilgilidir. Böyle bir durumda, *gecikmiş kabul*, öneride bulunan tarafından durum, gönderene gecikmeksizin bildirilmediği takdirde hüküm doğurur.

CISG m. 19/f. 2, ULF m. 9/f. 2'yi karşılamaktadır.

CISG m. 19/f. 1 ile f. 2'de, iki ayrı çözümün öngörülmüş olması pratik bakımdan elverişli sayılmayabilir. Zira, bir *kabul haberi ister geç gönderilmiş* olsun; ister *zamanında gönderilmesine karşın öneride bulunana geç ulaşmış bulunsun*, öneride bulunan, gönderene gecikmeksizin haber vermedikçe *önerinin zamanında kabul edilmiş olduğunu varsaymak*, amaca daha uygun olur.

VI. TAŞINIR SATIMI SÖZLEŞMESİ VE TARAFLARIN HUKUKİ DURUMU

Antlaşma Tasarısının III. Bölümünde ilk olarak taşınır satımı sözleşmelerine ilişkin "*genel hükümler*" öngörülmüş (m. 23-27); daha sonra da, tarafların (satıcı ve alıcı) hukukî durumlarına (özellikle borçlarına) ilişkin hükümler sevk edilmiştir.

1 — Genel hükümler

a) Antlaşma Tasarısına göre, taşınır satışı sözleşmeleri, ancak *tarafların anlaşmaları* ile değiştirilebilir ya da ortadan kaldırılabilir (m. 27).

b) Sözleşmenin feshini mümkün kılan bir durumda, fesih, ancak karşı tarafa yöneltilecek *yazılı bir fesih bildiriminin* yapılması halinde hüküm doğurur (m. 24),

c) CISG'e göre (m. 23), taraflardan birinin sözleşmeye aykırı hareket etmesi sonucunda, eğer diğer taraf, aykırılıkta bulunanın önceden görmediği ve önceden görmesi olanağında sözkonusu olmadığı, önemli bir maddî zarara uğrarsa, *sözleşmeye aykırılık "esaslı"* (fundamental) sayılır. Bu gibi aykırılık durumları, kural olarak, karşı tarafa sözleşmeyi fesih hakkını verir (CISG m. 45/f. 1 a ve 60/f. 1 a).

2 — Satıcının borçları

CISG'e göre, satıcının belli başlı borçları şunlardır: *Satılanı teslim ve mülkiyetini geçirme borcu; satılanla ilgili belgeleri verme borcu* ve satılana bozukluklar ile satılana üçüncü kişi tarafından el-konulması halinde, *ayıba ve zapta karşı garanti borcu*.

a) *Satılanı teslim borcu*

aa — *Teslimin yapılacağı yer*

Satıcı, kural olarak, satılanı, sözleşmenin yapıldığı andaki işyerinde teslim etmekle yükümlüdür (CISG m. 29/c).

Bununla beraber CISG, *belirli malların satışında* ya da bir *stoktan* veya *imâl edilecek mallar içinden alınıp teslim edilecek belirli olmayan malların* (=türü ile belirli malların) *satışında*, satılanın teslim borcu bakımından özel hükümler öngörmektedir (m. 29/b).

bb — *Satılanın teslim edileceği an*

Satılan, sözleşme ile belirli bir tarih saptanmış bulunuyorsa *bu tarihte*; belirli bir süre öngörülmüş ise, *bu süre içinde* herhangi bir anda; diğer durumlarda ise; sözleşmenin kurulmasından itibaren *makûl bir süre içinde* teslim edilmelidir (CISG m. 31).

Satıcının, satılanı, kararlaştırılan tarihten önce teslim etmek istemesi halinde; alıcı, satılanı teslim alabileceği gibi, erken teslimi red de edebilir (CISG m. 48/f. 1).

b) *Satılanla ilgili belgeleri verme borcu*

Satıcı, ayrıca, satılanla ilgili belgeleri alıcıya vermekle de yükümlüdür. Belgelerin sözleşmede öngörülen anda ve yerde teslim edilmeleri gerekir (CISG m. 32).

c) *Satıcının, satılana bozukluklara karşı garanti borcu (=ayıba karşı tekeffül)*

Satıcı, satılanın, kullanım amacına uygunluğunu garanti etmekle de (=ayıba karşı tekeffül) yükümlüdür (CISG m. 34).

Kural olarak, satılanın, aynı türden şeylerin olağan kullanım amaçlarını sağlamaya elverişli olmaması halinde, satılanın bozukluğu (=ayıp) sözkonusudur. (CISG m. 33).

Alıcının, satılandaki bozukluklar nedeniyle kendisine tanınan hakları kullanabilmesi için, satılanı muayene etmesi ya da ettirmesi gerekir. Satılanın muayenesi, durum ve koşullara göre, *en kısa süre içinde* yapılmalıdır (CISG m. 36).

Alıcı, satılanda herhangi bir bozukluğun varlığını saptadığı takdirde, durumu, *makûl bir süre içinde* satıcıya bildirmekle yükümlüdür (CISG m. 37/f. 1).

d) *Satıcının "zapta karşı garanti" borcu*

CISG'e göre (m. 39), satıcı, alıcıya karşı, satılanda, üçüncü bir kişinin herhangi bir hak ya da istemi bulunmadığını da garanti borcu altındadır. Ancak, satılan üzerindeki sınaî ya da fikrî haklar, bazı istisnalarla bu borcun dışında tutulmuşlardır (CISG m. 30).

Alıcının, "satıcının zapta karşı garanti borcu"ndan doğan haklarını kullanabilmesi için, satılan üzerinde *üçüncü kişi tarafından ileri sürülen hakkın ya da istemin niteliğini* de belirterek, durumu satıcıya bildirmesi gerekir. Bu bildirim, alıcının, zaptı öğrenmesi gerektiği andan itibaren makûl bir süre içinde yapılmalıdır (CISG m. 39/f. 2).

e) *Satıcı tarafından sözleşmeye aykırılık halinde alıcıya tanınan haklar*

Satıcının, satım sözleşmesinden ve bu Antlaşmadan doğan borçlarını yerine getirmemesi halinde, CISG m. 41'e göre alıcı aşağıdaki hakları kullanabilir.

aa — *İfayı isteme hakkı*

Alıcı, ilk olarak satıcıdan, borcunu yerine getirmesini isteyebilir (CISG m. 42).

bb — *Ek süre vererek ifayı isteme hakkı*

Bundan başka, alıcı, bir ek süre vererek, satıcının, borçlarını ifa etmesini de talep edebilir.

Satıcı, ek süre içinde de, borcun yerine getirilmeyeceğine ilişkin yazılı bir bildirimde bulunmadıkça, alıcının, sözleşmeye aykırılık nedeniyle başka bir istemde bulunabilmesi olanaksızdır (CISG m. 43/f. 2).

cc — *Sözleşmenin feshini isteme hakkı*

Satıcı tarafından, satım sözleşmesi ya da bu Antlaşmadan doğan borçlardan birinin yerine getirilmemesi, *sözleşmeye esaslı bir aykırılık* (fundamental breach) niteliğinde ise (CISG m. 45/f. 1 a) veya *alıcının verdiği ek süre içinde* (m. 43/f. 1) *satıcı satılanı teslim etmemiş ya da bu süre içinde, satılanı teslim etmeyeceğini bildirmiş bulunuyorsa* (m. 45/f. 1 b), alıcı, sözleşmenin feshini isteyebilir.

dd — *Zararın giderimini isteme hakkı*

Alıcı, ayrıca CISG m. 70-73 uyarınca, satıcıdan, zararı giderim isteminde de bulunabilir.

3 — Alıcının borçları

a) *Satım bedelini ödeme borcu*

aa — *Genel olarak*

Alıcı, satım bedelini ödemek ve satılanı, satım sözleşmesi ile bu Antlaşmada öngörüldüğü biçimde teslim almakla yükümlüdür (CISG m. 49).

CISG m. 50'ye göre, *alıcının, satım bedelini ödeme borcu*, satım sözleşmesi ile ilgili ulusal hukuka göre, ödemenin yapılabilmesi için gerekli olan formalitelerin gerçekleştirilmesi ve girişimlerde bulunulması borcunu da içerir.

bb — *Satım sözleşmesinde satım bedelinin belirlenmemesi durumu*

Sözleşmenin kurulduğu sırada, satım bedelinin açıkça ya da örtülü olarak belirlenmemesi halinde, *alıcı*, sözleşmenin yapıldığı anda, satıcı tarafından, genel olarak talep edilen bedeli ödemeye mecburdur. Eğer satılan için böyle bir bedel belirlenemiyorsa, alıcının, sözleşmenin yapıldığı anda, benzer koşullar altında, satılan şey için geçerli olan bedeli ödemesi gerekir (CISG m. 51).

cc — *Satım bedelini ödeme yeri*

CISG m. 53'e göre, taraflar, alıcının, satım bedelini ödeme yerini birlikte kararlaştırabilirler. Böyle bir yerin saptanmaması halinde, alıcı, satım bedelini (i) *satıcının işyerinde* ya da (ii) ödeme, *satılanın veya belgelerin teslimi karşılığında* yapılacaksa, *teslim işleminin yapıldığı yerde* ödemekle yükümlüdür (m. 53/f. 1 a-b).

Sözleşmenin kurulmasından sonra, satıcının işyerinin değişmesi nedeniyle ödemeyi etkileyen giderlerdeki artışlar (any increase in the expenses incidental to payment), satıcı tarafından karşılanacaktır (m. 53/f. 2).

dd — *Satım bedelini ödeme anı*

CISG'e göre (m. 54/f. 1), satıcının, satım sözleşmesi ve Antlaşma uyarınca, *satılanı* ya da *bunlar üzerinde tasarrufta bulunulmasını sağlayacak belgeleri*, alıcının emrine sunmasıyla, alıcı, satım bedelini ödemekle yükümlüdür.

Ancak *satıcı*, *satılanın* ya da *belgelerin teslimi* koşulu ile ödemenin yapılmasını da şart koşabilir (CISG m. 54/f. 1 c. 2).

CISG m. 54/f. 3, alıcıyı korumak amacıyla, alıcının, kural olarak *satılanı inceleme* (=muayene) fırsatını buluncaya kadar, ödeme yapmakla yükümlü olmadığını da belirtmektedir.

Eğer *satım bedelinin ödenmesi için belirli bir an saptanmış* bulunuyor ya da sözleşme ve bu Antlaşma'dan *böyle bir an belirlenebiliyorsa*, alıcı, satıcı tarafından herhangi bir istem olmaksızın ya da başkaca bir formalitenin yerine getirilmesi gerekmeksizin satım bedelini ödemeye mecburdur (CISG m. 55).

b) *Satılanı teslim alma borcu*

Alıcının diğer bir borcu da, *satılanın teslim alınmasıdır*.

CISG m. 56'ya göre, alıcının teslim borcu, *alıcıya*, satıcının, teslimi yapabilmesi için, alıcıdan makûl olarak beklenebilecek tüm davranışlarda bulunmak ve satılanı fiilen teslim almak yükümlülüğünü de içerir.

c) *Alıcı tarafından sözleşmeye aykırılık halinde, satıcıya tanınan haklar*

aa — *Genel olarak*

Alıcının, satım sözleşmesinden ve bu Antlaşmadan doğan borçları yerine getirmemesi halinde, satıcı aşağıdaki yaptırımlara başvurabilir.

- (i) Borcun yerine getirilmesini isteme (CISG m. 58);
- (ii) Ek süre tanıyarak borcun yerine getirilmesini isteme (CISG m. 59);
- (iii) Sözleşmenin feshini isteme (CISG m. 60);
- (iv) Alıcı tarafından yapılacak işleri bizzat yerine getirme (CISG m. 61);
- (v) Zararın giderimi isteminde bulunma (CISG m. 70-73).

CISG'ge göre (m. 57/f. 3), satıcının, sözleşmenin ihlâli nedeniyle, herhangi bir yaptırımın uygulanmasını istemesi halinde, bir mahkeme ya da hakem mahkemesi tarafından alıcıya herhangi bir *süre* (period of grace) verilemez.

bb — *Borcun yerine getirilmesini isteme*

Satıcı, borcunu yerine getirmeyen alıcıdan, *satım bedelinin ödenmesini, satılanın teslim alınmasını ve diğer borçların yerine getirilmesini* isteyebilir (CISG m. 58), Ancak, satıcının böyle bir istemde bulunabilmesi için, bu istemle bağdaşmayan başka bir yaptırıma başvurmaması gerekir.

cc — *Alıcıya ek süre verilmesi*

Satıcı, alıcıya, borçlarının yerine getirilebilmesi amacıyla *makûl bir ek süre* de verebilir.

Satıcı, alıcıdan bu süre içinde borcunu yerine getirmeyeceğini bildiren *yazılı bir bildirim* (ihbarname) almadıkça, ek süre içinde herhangi bir yaptırıma başvuramaz. Ancak, bu durum, satıcının *gecikmiş ifa nedeniyle* zararı giderim isteminde bulunmasına da engel olmaz (CISG m. 59).

dd — *Sözleşmenin feshini isteme*

CISG m. 60'a göre belirli durumlarda, satıcı, *sözleşmenin feshini* de isteyebilir.

Eğer alıcının sözleşme ve bu Antlaşmadan doğan borçlarından herhangi birini yerine getirmemesi, *sözleşmeye esaslı bir aykırılık* (fundamental breach) sayılabiliyorsa (m. 60/f. 1 a) veya satıcının verdiği ek süre içinde (m. 59/f. 1) alıcı, *satım bedelini ödeme* ya da *satılana teslim alma borçlarını* ödemiş veya bunları yerine getiremeyeceğini bildirmişse (m. 60/f. 1 b), satıcı, sözleşmeyi feshedebilir.

Bununla beraber, CISG m. 60/f. 2, *alıcının*, satım bedelini ödemesi halinde, belirli bazı durumlarda, satıcının sözleşmeyi fesih hakkını yitireceğini de öngörmektedir. Örneğin, alıcının *geç ifası halinde*, satıcı, ifanın yerine getirildiğini öğrenmeden önce, sözleşmenin feshini talep etmemiş bulunuyorsa, artık sözleşmenin feshi istenemez.

ee — *Alıcı tarafından yapılacak işlerin bizzat satıcı tarafından yapılması*

Sözleşmede, satılanın biçimini, ölçüsünü ya da diğer özelliklerini belirleme borcu alıcıya ait olup da, alıcı, taraflarca öngörülen tarihte ya da satıcı tarafından belirlenen süre içinde, bu belirlemeyi yapmayacak olursa, satıcı, diğer hakları zarara uğramaksızın, alıcının, kendisi tarafından bilinen isteklerini de gözönüne alarak bu belirlemeyi bizzat yapabilir (CISG m. 61/f. 1).

Böyle bir durumda, satıcının, gecikmeksizin, alıcıyı durumdan haberdar etmesi ve makûl bir süre vererek alıcının da bir belirlemede bulunmasını istemesi gerekir.

Alıcı, durumu öğrendikten sonra da, herhangi bir belirlemede bulunmayacak olursa, satıcı tarafından *yapılan belirleme bağlayıcı* sayılır (m. 61/f. 2).

ff — *Zararın giderimini isteme hakkı*

Satıcı, ayrıca, CISG m. 70-73 uyarınca, alıcıdan zararı giderim isteminde de bulunabilir.

Sözleşmeye aykırılık nedeniyle istenecek zarar, aykırılıktan dolayı karşı tarafın uğrayacağı kayıptır (loss). *Kazanç kaybı* da (loss of profit), buraya dahildir (CISG m. 70/c. 1).

4 — Satıcının ve alıcının borçlarına ilişkin ortak hükümler

a) CISG'e göre, borçlarından herhangi birini yerine getiremeyen taraf, bu durumun, kontrolü dışında kalan bir engelden ileri geldiğini ve sözleşmenin yapıldığı sırada, bu engeli gözönüne almasının, makûl olarak kendisinden beklenemeyeceğini ya da sözkonusu engelden veya doğurduğu sonuçlardan kaçınılamayacağını ispat ettiği takdirde sorumlu tutulamaz (m. 65/f. 1).

b) CISG, ayrıca "feshin durumunun doğurduğu sonuçlar" üzerinde de, bazı hükümler sevketmiştir. CISG m. 66/f. 1'e göre, sözleşmenin feshi ile taraflar, sözleşmeden doğan borçlardan kurtulurlar. Ancak, zararın giderimine ilişkin istemler, hiç kuşkusuz, saklıdır (m. 66/f. 1).

Öte yandan, taraflardan biri, sözleşmeden doğan borcunu tümüyle ya da bir bölümü ile yerine getirmiş bulunuyorsa, ödediği satış bedelini ya da teslim ettiği şeyi geri isteyebilir (m. 66/f. 2).

Satıcının, aldığı satım bedelini geri vermesi durumunda, bu paranın ödendiği tarihten itibaren faiz ödemesi de gerekir (m. 69/f. 1).

c) CISG'e göre, sözleşmeye aykırı hareket edildiğini ileri süren taraf, ayrıca, zararın azaltılması bakımından, durumun makûl olarak gerektirdiği önlemleri almakla da yükümlü tutulmuştur (m. 73). Bu yükümlülüğe aykırılık halinde, sözleşmeyi ihlâl eden taraf, kendisinden istenilen zararın indirimini talep edebilir.

d) Alıcının, satılanı teslim almakta temerrüdü halinde, satıcı, durumun makûl olarak gerektirdiği tarzda, satılanı muhafaza etmekle yükümlüdür (CISG m. 74). Bunun gibi, satılanı kabul eden, ancak geri vermek niyetinde olan alıcı da, durumun makûl olarak gerektirdiği tarzda, satılanı muhafaza etmekle yükümlü kılınmıştır (CISG m. 75/f.1).

e) CISG'e göre hasarın (risk), alıcıya geçmesinden sonra, satılana gelen kayıp veya hasar, alıcıyı, satım bedelini ödeme borcundan kurtarmaz. Meğer ki, kayıp veya hasar, satıcının, bir eyleminden ya da ihmalinden doğmuş bulunsun (m. 78).